

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

Demografický problém východní Afriky

Bc. Karolina Veselá

© 2018 ČZU v Praze

Demografický problém východní Afriky

Abstrakt

Uvedená diplomová práce se zabývá demografickým problémem východní Afriky. V rámci demografického problému trápí sledovaný region zejména problém populační exploze tedy rychlý růst počtu obyvatel, který je neúměrný ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Populační exploze je doprovázena negativními a nežádoucími jevy např. chudobou a hladem. V teoretické části se práce věnuje vymezení klíčových pojmů jako je demografie a procesy demografické reprodukce, historickému vývoji světové populace, obecnému shrnutí demografického problému a možnostem jeho řešení.

Ve vlastní části práce je pozornost již konkrétně věnována východní Africe a demografickému problému v ní včetně návrhu jeho řešení.

Klíčová slova: Afrika, východní Afrika, demografie, demografický problém, demografické procesy, demografická revoluce, porodnost, úmrtnost, populační exploze, migrace, populace, chudoba.

Cíl práce a metodika

Cíl práce

Cílem diplomové práce v její první části je stanovit teoretická východiska, tedy seznámit čtenáře se základními demografickými a dalšími pojmy, které v ní budou použity. Jedná se zejména o pojem demografie a procesy demografické reprodukce, tedy porodnost a úmrtnost. Dále je cílem stručně shrnout historický vývoj světové populace, kde je nezbytné vytyčit rozdíl ve vývoji populace rozvojových a rozvinutých zemí. Pro práci je vzhledem k jejímu tématu klíčová problematika demografického problému a možnosti jeho řešení.

Ve vlastní analytické části diplomové práce je pozornost zaměřena na demografický vývoj konkrétního regionu ve světě, kterým byla zvolena východní Afrika. Cílem diplomové práce je určit a analyzovat příčiny demografického problému východní Afriky, dílčím cílem je pak navrhnout možnosti řešení tohoto problému se zaměřením na uvedený region.

Metodika

Diplomová práce je členěna na část teoretickou neboli teoretická východiska a část vlastní, která je pro lepší návaznost řešené problematiky uvedena pod názvem „Demografický problém východní Afriky“. Pro zpracování práce bylo využito metod deskripce, analýzy, syntézy a komparace, a to na základě použitých zdrojů. Pro definici klíčových pojmů bylo využito demografických slovníků a informace z nich získané byly doplněny o informace z další odborné literatury. Hlavním zdrojem informací použitých v diplomové práci byla odborná literatura a internetové zdroje v podobě oficiálních výročních zpráv, databází a statistických ústavů při světových organizací. Konkrétně bylo využito organizací při Organizaci spojených národů, Světové banky a Organizace pro výživu a zemědělství.

Práce v teoretické části sleduje hodnoty příslušných demografických ukazatelů pro vyspělé státy, rozvojové země a nejméně rozvinuté země. Jejich členění je dle Organizace spojených národů.

Číselné údaje a jejich vývoj v čase jsou v diplomové práci hojně prezentovány v tabulkách a grafech, které umožňují jejich srozumitelnou a jasnou interpretaci. Číselné údaje jsou vždy prezentovány nejaktuálnější v závislosti na dostupnosti výročních zpráv a aktualizací dat v databázích jednotlivých organizací. Pro predikce je vždy využito střední varianty.

Výsledky a doporučení

Cílem diplomové práce bylo určit a analyzovat v čem spočívá demografický problém, se kterým se potýká východní Afrika a navrhnout jeho řešení. Na základě získaných informací je možné konstatovat, že demografický problém tohoto afrického regionu spočívá v opožděném demografickém vývoji. Konkrétně se jedná o nedokončenou demografickou revoluci, kterou jinak lze označit také jako první demografický přechod. Východní Afrika se nachází na počátku demografické revoluce, jež se vyznačuje vysokými hodnotami hrubé míry porodnosti. Tato hrubá míra porodnosti značně převyšuje hodnoty hrubé míry úmrtnosti. Výsledkem této situace jsou vysoké hodnoty přirozeného přírůstku, jejichž důsledkem je populační exploze.

Populační explozi lze definovat jako příliš rychlý početní růst obyvatel, který je často spojovaný se zápornými jevy a obavami. Ty jsou důsledkem časového nesouladu demografického, ekonomického a sociálního vývoje. Ve východní Africe k záporným jevům patří například chudoba a hlad, které jsou umocňovány vysokou ekonomickou zátížeností,

protože je ve sledovaném regionu nedostatek ekonomicky aktivních obyvatel. Většina východoafrických zemí dle OSN dosahuje také nízkého indexu lidského rozvoje.

Na základě získaných informací je zřejmé, že demografický problém je problémem komplexním, který není jen o rostoucí populaci, ale také o ekonomickém a sociálním rozvoji dané země či regionu, který nestíhá uspokojovat potřeby dané populace. Jako jedno z řešení demografického problému nebo alespoň jeho část je možné navrhnout zvyšování gramotnosti východoafrického obyvatelstva. Pozornost by měla být věnována hlavně mladým lidem a ženám. Dle dat UNESCO je procento negramotných ve věkové skupině 15+ vyšší u žen než u mužů. V případě porovnání procenta gramotných žen v uvedené věkové skupině a hodnot úhrnné plodnosti, je na základě získaných informací možné konstatovat, že světové regiony s vyšším procentem gramotných žen mají nižší úhrnnou plodnost než světové regiony s vyšším podílem žen negramotných. Vzdělání mladí lidé a zejména pak ženy mohou přispět ke změně způsobu, kterým nejen východoafrické země nahlíží na dítě. To je nyní vnímáno jako pracovní síla a dar od bohů, a tak mnoho lidí stále věří, že čím více dětí, tím lépe, ale nevidí ekonomický dopad své víry. V Afrických zemích mají navíc stále velký vliv náboženství, kulturní vlivy a společenská struktura.

V navrhovaném řešení hraje zásadní roli vláda daných zemích. Jak ukázal index vnímané korupce, který vydává Světová organizace World Transparency, právě ve východoafrických zemích je korupce největší. Vláda tedy musí začít být více transparentní a prostředky mířit do oblastí, které podpoří další demografický vývoj a sociální a ekonomický rozvoj. Například etiopská vláda se špatnou situací v zemi snaží řešit diversifikací ekonomiky se zaměřením na průmysl. Tanzanská vláda se spojila s Tanzanskou koalicí pro demografickou informovanost a akci a zaměřují se na vzdělávání a zvyšování povědomí klíčových stakeholderů o negativních dopadech populační exploze. V Keni se zase vláda a další organizace snaží apelovat na rodiny skrze propagační kampaně, které zdůrazňují vztah mezi velikostí rodiny a její životní úrovní.

Jak je zřejmé, demografický problém východní Afriky nemá jen jedno řešení. Obecně je možné navrhnout zaměření se na vzdělávání žen a prosazování jejich práva v rozhodování o reprodukci a plánování rodičovství. Ovšem jedná se jen o jeden krok z mnoha, které musí východní Afrika učinit, aby dokončila etapu demografického vývoje, ve kterém se nachází a vyřešila jeho důsledky.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura:

KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ, ed. *Demografie (nejen) pro demografy*. 3., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Sociologické pojmosloví. ISBN 978-80-7419-012-4.

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.

KUNA, Zbyněk. *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-588-5.

PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník*. 2. vyd., aktual. Praha: Česká Demografická Společnost, 2005. ISBN 80-2394-864-4.

VAŇO, Boris, Danuše JURČOVÁ a Ján MÉSZÁROS. *Základy demografie*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2003. ISBN 80-968927-3-8.

Internetové zdroje:

FAOSTAT [online]. Řím: United Nations, 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.fao.org/faostat/en/#data>

World Population Prospects The 2017 Revision [online]. 1. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2017 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf

2017 World Population Data Sheet [online]. Washington: Population Reference Bureau, 2017 [cit. 2018-03-01]. ISSN 0085-8315. Dostupné z: http://www.prb.org/pdf17/2017_World_Population.pdf